

SPORLØS FÆRD -

Oplev naturen uden at sætte spor

INDSATSKATALOG – 10 forslag til indsatser

**MØN
UNESCO
BIOSFÆRE**

Udarbejdet af

Arbejdsgruppen bag Sporløs Færd:
Frivillige biosfæreambassadører, ansatte i
biosfæresekretariatet og i Vordingborg
Kommune.

Tak til:

Anders Knudsen/ *Traneholt Biodynamisk landbrug* – Anette Syska/ *Selvstændig Konsulent* – Anja Hemmingsen/
Afdelingsleder Park og Grønne Områder Vordingborg Kommune – Benjamin Christensen/ *Møn Is* – Bjarne
Nielsen/ *Friluftsrådet* – Cecilie Sjelle/ *VISM* – Elly Nielsen/ *House of Møn* – Hans Henrik Erhardi/ *Møn
Naturforening* – Inger Marie Scavenius/ *Klintholm Gods* – Jacob Kreutzfeldt/ *Kunsthal44 Møen* – Jane Skov
Lind/ *Naturstyrelsen* – Jens Krarup Haubroe/ *Nordfeld Gods* – Kevin Bendix/ *Food Entreprenør* – Lars
Jørgensen/ *Lodsejer* – Lis Ravnsted-Larsen/ *Møn Naturforening* – Martin Bender/ *VISM* – Martin
Vestergaard/ *Danmarks Naturfredningsforening* – Mette Folmer Jensen/ *Mandemarke Bylaug* – Michael Tange/
Fishing Sealand – Mike Ameko Lippert/ *Sandvejens natur- og kulturarvsforening* – Niels Natorp/ *Geocenteret
Møns Klint* – Per Skov Jensen/ *Vestmøn Lokalforum* – Per Werge/ *Nyord/Rørets venner* – Rolf Hoelgaard/
Centerchef Vej, Natur og Miljø – Sabine Tranbjerg Lissau/ *Museum Sydøstdanmark* – Simon Zachodnik/ *50
Things To Do* – Susanne Rosenild/ *Naturvejleder* – Søren Sørensen/ *Udviklingskonsulent Vordingborg Kommune*
– Tina Olsen/ *Møn Handel*

I rapporten Sporløs Færd – *Oplev naturen uden at sætte spor* kan du læse mere om konkrete udfordringer ved folks færd i naturen på Møn.

I appendiks til dette indsatskatalog kan se forslag til konkrete måder, man kan påbegynde arbejdet med de enkelte indsatser, der præsenteres i dette katalog.

Sammen skaber vi balancen mellem benyttelse og beskyttelse – Sammen skaber vi sporløs færde.

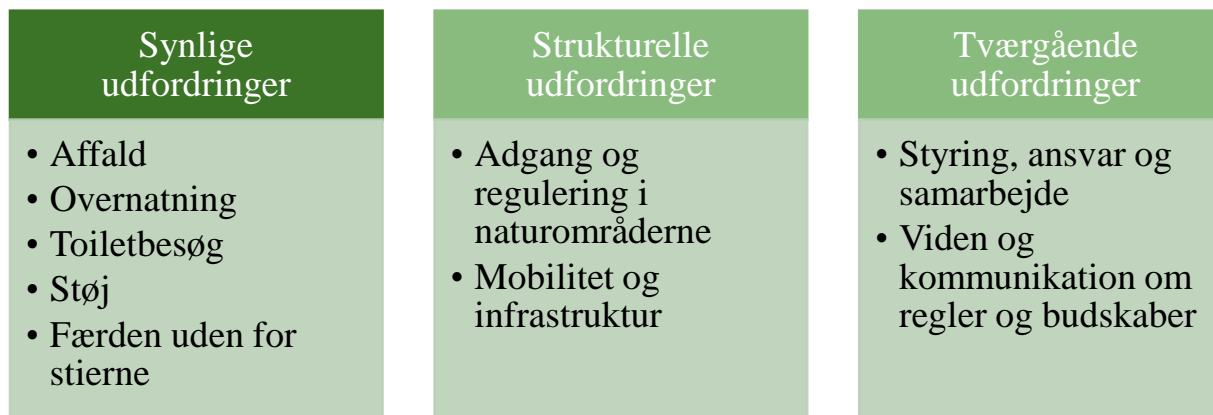
Den danske natur er presset som aldrig før, og med de højere temperaturer i Sydeuropa samt en mulig udpegning som UNESCO Verdensarv på Møns Klint og en fremtidig Femernbælt-forbindelse har vi udsigt til en ny form for og potentiel øget turisme. Projektet Sporløs Færd er opstået som en reaktion på denne udvikling og sigter mod at finde en bæredygtig og holdbar balance mellem benyttelse og beskyttelse af naturen på Møn.

Arbejdsgruppen bag Sporløs Færd har via en grundig metodisk undersøgelse afdækket hvilke konkrete udfordringer, der er ved folks færden i naturen på Møn. I figuren nedenfor kan du se hvilke 9 udfordringer, der står særligt frem, og i arbejdsgruppens rapport kan du læse meget mere om de enkelte udfordringer og undersøgelsen bag.

I dette indsatskatalog præsenteres konkrete forslag til indsatser, der kan medvirke til at løse nogle af disse udfordringer og således skabe en balance mellem benyttelse og beskyttelse.

Indsatskataloget er udarbejdet af arbejdsgruppen bag Sporløs Færd med inputs fra en lang række interessenter og eksperter. Hverken kataloget eller Sporløs Færd er derfor et kommunalt produkt/ projekt med fastlagt finansiering og afgrænset varighed. Sporløs Færd er noget, vi løfter i fællesskab, og alle kan bidrage.

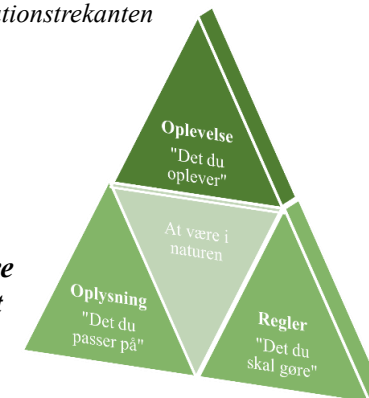
Kataloget består af forskelligartede forslag til initiativer og indsatser, der involverer alle niveauer i samfundet. Indsatskataloget er således en invitation og opfordring til at politikere, erhvervsdrivende og private aktører byder ind og tager aktiv del i fællesskabet om at passe på den mønske natur.

Indsatsforslag 1

Kampagne for Sporløs Færd

Sporløs Færd skal være en 'samlende fakkel' og ikke kun formidle løftede pegefingre og regler. Budskabet skal knyttes til en større fortælling om, hvordan vi er stolte af og passer på naturen på Møn. Der bør tages en positiv 'nudgende' tilgang, der handler om at passe på naturen. En fortælling, som borgere og gæster kan identificere sig med.

Forslag til indsatser:

- 1) **Et brand for Sporløs Færd med egen grafisk identitet.**
- 2) **En kampagne** der samler information og aktører, og som tager afsæt i kommunikationstrekanten (se øverst på siden).
 - a. **Ny folder og film** om biosfæreområdet som beskriver oplevelser, information og regler på en inspirerende måde.
- 3) **Kommunikationsvejledning med Sporløs Færd tilgang.** Vejledningen skal være til brug for andre og beskrive Sporløs Færds tre ben (oplevelse, oplysning og regler), samt hvordan man kan tænke projekter, indsatser og formidling med dette trefoldige blik.
- 4) **Sporløs Færd indtænkes i formidling og booking af alle naturoplevelser.** Information om Sporløs Færd skal dukke op som en pop-up dialog ala 'cookies', når man benytter bestemte apps, får bookingbekræftelser på overnatninger, aktiviteter eller andet.
- 5) **Der udarbejdes en pressestrategi for udbredelsen af Sporløs Færd.**

Effekt:

Sporløs Færd bliver et stærkt brand under Møn Biosfære. Sporløs Færd tankegangen og budskaberne integreres i formidlingen af oplevelser på tværs af aktører, så det bliver et integreret aspekt af at opleve naturen i Biosfæreområdet.

Forslag til partnere:

Camønoen, Fishing Zealand, Friluftsrådet, Handelsstandsforeningen, House of Møn, Møn Biosfære, Møn Landboturisme, Møn surf, Naturstyrelsen, Stege, Østmøn og Vestmøn Lokalforum, Turistforeningen, Turistinformationen, VISM.

Økonomi:

Der ansøges midler i *Den Strategiske Udviklingspulje* hos Vordingborg Kommune til udvikling og gennemførelse af kampagnen alternativt hos *Nordea, Friluftsrådet* eller andre fonde og puljer.

Lavthængende frugter:

Den enkeltes netværk og eksisterende kommunikationskanaler bruges i formidlingen af Sporløs Færd. Eksisterende kommunikation oversættes til flere sprog.

Indsatsforslag 2

Kodeks og løfte for naturgæster

Møn UNESCO Biosfæreområde er et modelområde for, hvordan man lever og agerer i balance med naturen. Det er et mål, at gæster præsenteres for viden om, hvordan man færdes i naturen på en ansvarlig måde. Sporløs Færd handler om at afstemme forventninger på kreative måder og skabe 'awareness', som gæster kan tage med sig videre i livet.

Forslag til indsatser:

- 1) **Et kodeks på cirka 5 punkter for Sporløs Færd.** Kodekset kædes sammen med det at bevæge sig i/ besøge Møn Biosfære og den lokale natur. Det formidles bredt på alle kanaler og i ny folder (se indsatsforslag 1).
- 2) **Et løfte /'pledge' for Sporløs Færd,** der kædes sammen med det at besøge Møn og færdes i vores smukke natur. Det præsenteres for alle borgere og gæster på Møn som noget, de kan forpligtige sig til at overholde, når de gæster øen.
- 3) **Kommunikér ved indfaldsveje,** at du er i et biosfæreområde, og her passer vi på naturen, og her gælder bestemte regler.

Effekt:

Gæster på øen kender til Sporløs Færd kodekset og har via løftet forpligtet sig til ansvarlig færden i naturen.

Forslag til partnere:

Camønoen, Danmarks Naturfredningsforening, Handelsstandsforeningen, House of Møn, Møn Biosfære, Møn Landboturisme, Naturstyrelsen, Stege, Østmøn og Vestmøn Lokalforum, Turistforeningen, VISM.

Økonomi:

Kodeks og løfte udvikles som en del af kampagnen (indsatsforslag 1), og der kan søges penge til dette samtidigt i *Den strategiske udviklingspulje* hos Vordingborg Kommune, alternativt hos *Nordea* og/ eller hos *Friluftsrådet*.

Indsatsforslag 3

Forum for Sporløs Færd

Der bør være kontinuerligt fokus på Sporløs Færd med afsæt i et kommunikativt og tværgående formidlingsarbejde. Arbejdet bør ikke slippes efter en projektperiode, men tænkes ind på sigt - ikke mindst i lyset af en større fremtidig tilstrømning af gæster til øen. Dette kræver en partnerskabsorienteret tilgang og tværgående organisering, der sikrer, at Sporløs Færd fremadrettet tænkes ind i nye planer og strategier.

Forslag til indsatser:

- 1) **Et forum for koordinering på tværs af relevante partnere.** Forummet mødes to gange årligt og følger de indsatser, der eksisterer samt tager beslutninger om fremtidige indsatser.
- 2) **Forummet arbejder for at indarbejde Sporløs Færd i strategier, planer og initiativer.** Forummet arbejder for at søge indflydelse på særlige områder: Kanalisering, zoner og regulering af natur, udmøntning af affaldsregulativer på offentlige arealer, partnerskaber for bæredygtig mobilitet, aktivering af lokale kræfter mm.
- 3) **Forummet arbejder for kontinuerligt fokus på inddragelse, samskabelse og partnerskaber** med borgere, foreninger, erhvervslivet og frivillige.
- 4) **Styrke samarbejdet på tværs af kommunegrænser.** Vi skal bruge hinanden og gøre det nemmere at være naturgæst via de samme metoder.

Effekt:

Sporløs Færd forankres i et tværgående partnerskab med relevante partnere, så det fortsat er et stærkt brand, der sætter fokus på sporløs færd i Biosfæreområdet.

Forslag til partnere:

Biosfære ambassadører, Business Vordingborg, Camønoen, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, GeoCenter Møns Klint, House of Møn, Møn Biosfære, Naturstyrelsen, Turistforeningen, Stege, Østmøn og Vestmøn Lokalforum, VISM, Vordingborg Kommune Center for Vej, Natur og Miljø samt de turismeansvarlige.

Økonomi:

Økonomien afklares med aktører og partnere, når indsatserne er udvalgt og mere konkrete.

Indsatsforslag 4

Sporløs Færd for børn og unge

Børn og unge er fremtidens borgere.

Ved at få læring om Sporløs Færd ind fra barnsben bliver ansvarlig færden i naturen godt forankret og båret naturligt fremad.

Forslag til indsatser:

- 1) **Sporløs Færd inkluderes i Biosfære Camp konceptet.**
- 2) **Årlig fest/event omkring Sporløs Færd** med opdatering og test for biosfære juniorambassadører, som frivillige står for, og hvor Liselund Rangers inddrages.
- 3) **Undervisning og aktiviteter i Sporløs Færd på skolerne.** Fokus på naturen kobles med social ansvarlighed og trivsel. Biosfæreambassadører skal inddrages i undervisningen, og der laves en struktureret plan for/ et samarbejde med skolerne om, på hvilke klassetrin elever skal møde Sporløs Færd og biosfæreuniverset.
- 4) **Et undervisningsforløb i ”Sporløs Færd”,** der integreres i Geocenterets aktiviteter.
- 5) **Eksisterende naturpladser aktiveres til kreative naturfællessteder for børn og unge** (og det øvrige lokalsamfund). Stederne indeholder udekøkken, dyrkningsareal plus læring og formidling om vild natur og Sporløs Færd. De kan også danne base for kreativ udfoldelse og aktiviteter i naturen for familier og borgere samt inddrages i skoleelevernes undervisning.

Effekt:

Børn i Biosfæreområdet bliver de klædt på til at være Sporløs Færd fremtidsborgere.

Børn og unge i udkolingen har været igennem et Sporløs Færd forløb.

Forslag til partnere:

Biosfæreambassadører, Danmarks Naturfredningsforening, Liselund Fontænen /Liselund Rangers, Middelalderhaven, MOENA, Møn Biosfære, Naturstyrelsen, skolerne på Møn, spejderne, Stege, Østmøn og Vestmøn Lokalforum, Vordingborg Kommune Center for Dagtilbud og Skoler, Ung på Møn.

Økonomi:

Den strategiske udviklingspulje hos Vordingborg Kommune.

Her bor vi puljen hos Nordea og evt. Friluftsrådet i samarbejde med Vordingborg Kommune, Møn Biosfære, Liselund Fontænen, skolerne, Ung på Møn og evt. andre.

Det kunne også tænkes ind i en større *Nordea* ansøgning.

I samarbejde med 2-3 andre grupper fra udlandet, der arbejder med det samme, kan man søge *EU-støtte*.

Lavthængende frugter:

Hvis Biosfære Camp bliver en realitet i 2024, så kan Sporløs Færd inkorporeres i en pilotversion.

Indsatsforslag 5

Frontpersonale uddannes i Sporløs Færd

Budskabet om Sporløs Færd skal bredt og samlet ud til så mange som muligt. I denne formidling spiller frontpersonalet indenfor turisme, handel, overnatning og besøgssteder en central rolle. Det er dem, der møder gæster og borgere på øen og bliver et ansigt udadtil, og derfor er det vigtigt, at de bliver klædt på til at opfylde denne rolle.

Forslag til indsatser:

- 1) **Et kommunikations- og informationskursus til frontpersonalet.** Turisme-, handel- og overnatningsaktører samt biosfæreambassadører, besøgssteder og andre, der møder gæster og borgere ansigt til ansigt, tilbydes et kursus om Sporløs Færd.
- 2) **Materiale og information uddeles og kommunikeres af frontpersonalet.** Frontpersonalet råder over Sporløs Færd Kit (se indsats 10) og informationsmateriale (se indsats 1), som de kan uddele, når de møder naturgæster.
- 3) **Dialogkorps** af biosfæreambassadører, der assisterer i formidlingen af, hvordan vi passer på naturen. Korpsen tager den gode dialog med gæster og lokalbefolkningen og bidrager til at forbedre adfærd og forebygge sure henvendelser mm. inspireret af Møn Rangers.

Effekt:

At frontpersonalet indenfor turisme, handel, overnatning, besøgssteder mm. er klædt på til at formidle om Sporløs Færd og formidler om det til borgere og gæster i deres virke. At Sporløs Færd er kendt af borgere og alle gæster på øen.

Forslag til partnere:

Cafeer og restaurationer i biosfæreområdet, handelsdrivende, Handelsstandsforeningen, House of Møn, Møn Biosfære, Møn landboturisme, Turistinformationen, Turistforeningen, Møn Rangers og frivillige, VISM.

Økonomi:

Økonomien afklares med aktører og partnere, når indsatserne er udvalgt og mere konkrete.

Lavthængende frugter:

Sporløs Færd bygges ind i VISM's e-learning program.

Indsatsforslag 6

Beskyttelse af den sårbare natur

Det er en udfordring, at mange mennesker besøger de samme områder i den mønske natur. Områderne er eller bliver sårbare på grund af slitage, og det mindsker naturgæstens mulighed for at opleve den stille natur. Flere mener, at der er behov for mere styring og kanalisering af naturgæsters adgang til naturområderne samt zoner og spredning i forhold til både områder og sæsoner.

Forslag til indsatser:

- 1) **Gæsterne hjælpes til at overholde regler for færd i naturen:**
 - a. Oplys om gevinsten ved at blive på stierne.
 - b. Afmærkede *stilleruter* vises på digitale platforme og fysiske skilte.
 - c. Indret faciliteter, stier og parkering så gæsterne styres.

- 2) **Naturen opdeles i beskyttelseszoner:**
 - a. Oprettelse og kommunikation af tidsintervaller for støj og lys.
 - b. Oplys om konsekvensen ved ikke at overholde reglerne i beskyttelseszonerne.
 - c. Udvikl kommunikationsmateriale, skilte, piktogrammer mm. der formidler om beskyttelseszonerne (Se indsats1).

- 3) **Kanalisering og styring af adgang med fokus på færdselsårer og stinet i naturen:**
 - a. Adgangspunkter i Biosfæreområdet planlægges med særlig fokus på muligheder for grønne mobilitetsformer (el-bus og cykel), friktion og hastighed samt adgangen til robust og sårbar natur.
 - b. Turistkanaler. De sårbare naturområder besøges via arrangerede busser/ faste tidsrum med krav om forhåndsbooking for turister og oprettelsen af adgangskort for lokale beboere.
 - c. Kanalisering af naturgæster til mere robust natur ved at gøre adgangen let til natur med gode faciliteter samt henviser til robuste udendørspladser til ”leg og larm”.

- 4) **Allokering af ressourcer til drift samt til at holde data over naturområder og faciliteter opdateret.**

Effekt:

Den sårbare natur beskyttes med fokus på både minimal påvirkning af naturen, andre gæster og den næste gæst samtidig med, at gæsten får en god naturoplevelse.

Forslag til partnere:

Biosfæreambassadører, Camønoen, Danmarks Naturfredningsforening, Geocenter Møns Klint, House of Møn, Klintholm Gods, Møn Biosfære, Møn Naturforening, Naturstyrelsen, Nordfeld Gods, private lodsejere, Stege, Østmøn og Vestmøn Lokalforum, Turistforeningen, Vordingborg Kommune Center for Vej, Natur og Miljø samt Plan, Byg og Intern service.

Økonomi:

Økonomien afklares med aktører og partnere, når indsatserne er udvalgt og mere konkrete.

Lavthængende frugter:

Videreudvikling af beskyttelseszoner i Naturstyrelsens områder. Start dialogen med private lodsejere om udpegning og formidling af stillezoner i privat skov/natur. Udvikling af symboler/piktogrammer for ”Den sårbare Natur” i samarbejde med offentlige og private lodsejere.

Indsatsforslag 7

Affaldsfri natur på Møn

På Møn er der en bred interesse i, at vi får en affaldsfri natur. At opnå denne ambition vil kræve noget af både lodsejere, borgere, turismeaktører, handelsdrivende, lokale foreninger, gæster og kommunen. Det har på den måde potentiale til at blive et samlende element for en større fortælling om Møn: Et sted, hvor vi er stolte af vores natur, og hvor alle forventes at være med til at passe på den ved at tage ansvar for sit affald.

Forslag til indsatser:

- 1) **Centrale affaldsopsamlings- og sorteringssteder etableres.** Gør det muligt at komme af med affald på færre men udvalgte offentlige steder med mulighed for affaldssortering. Kommuniker positivt om dette ved de to indfaldsveje, og der hvor skraldespande evt. tages ned.
- 2) **Et kort over centrale affaldsopsamlingsstationer.** Kortet er digitalt, trykkes årligt til uddeling og kan eventuelt kombineres med angivelse af toiletter og overnatningsmuligheder på Møn.
- 3) **Æstetisk design for affaldssortering/skraldespande.** Skiltning og affaldsspande udvikles med samme æstetik, så de hænger sammen og har en positiv opmuntring til god adfærd.
- 4) **En genanvendelig affaldspose udvikles.** Den gives til alle ved første kontakt, bruges til at transportere sit affald i, så man selv bringer sit affald ud af naturen. Den skal både fungere som affaldspose og 'folder' med påtrykt formidling og kan eventuelt indgå som en del af Sporløs Færd Kit (se indsatsforslag 10).

Effekt:

At borgere og gæster kender til og er med til at løfte den større fortælling om, at på Møn har vi fokus på affaldsfri natur. At vi på Møn har bidraget til et mere overordnet skift i mindset hos borgere og gæster, hvor alle tager ansvar for eget affald og for at få det med ud af naturen.

Forslag til partnere:

AffaldPlus, Biosfæreambassadører, Camønoen, ejere af naturområder, GeoCenter Møns Klint, Handelsstandsforeningen, Møn Biosfære, Naturstyrelsen, Stege, Østmøn og Vestmøn Lokalforum, Vordingborg Kommune Center for Vej, Natur og Miljø samt Plan, Byg og Intern service.

Økonomi:

Økonomien afklares med aktører og partnere, når indsatserne er udvalgt og mere konkrete.

Indsatsforslag 8

Den gode primitive overnatning

Der er en stigende interesse for at overnatte i den frie natur, og mange har den fejlagtige opfattelse, at det er allemandsret i Danmark. Det er især telte og autocampere, der placeres ulovligt og den uautoriseret overnatning er ikke blot til gene for lokale mønboer, det er også forstyrrende for andre naturgæster, plus det slider på naturen. Vi skal komme det stigende behov for denne overnatningsform i møde, uden at det bliver en belastning for lokalbefolkning, lodsejere, andre gæster og ikke mindst naturen.

Forslag til indsatser:

- 1) **Nudgende skilte og QR-koder der formidler om reglerne for overnatning og om den natur, gæsterne er med til at passe på.**
- 2) **Opsyn, anlæg og drift af shelter/primitive overnatningspladser i robust natur og/ eller privat regi:**
 - a. Nye shelter/overnatningspladser skal placeres i robust natur, i offentlig eller privat regi.
 - b. Shelterpladser og primitive overnatningspladser gøres bookningsbare via digitale systemer.
 - c. Der formuleres en standard for shelter/overnatningspladser til både private og offentlige ejere.
 - d. Der etableres en pulje til at bidrage til både opsyn, anlæg og drift af primitive overnatningssteder.
- 3) **Brænde på shelter/overnatningspladser** gøres muligt for at undgå, at gæster kapper grene af træer og buske.
- 4) **Særlig indsats for autocampere:**
 - a. Tidsbegrænset parkering / Parkeringsforbud for autocampere (Det kræver en lovændring).
 - b. Der etableres flere særlige pladser, der tilbyder overnatning i autocampere (VK har netop haft en ny strategi for autocampere i høring).

Effekt:

Gæster, der ønsker primitiv overnatning i naturen, er informeret om, hvordan man overnatter efter reglerne og forstår, at de ved at følge regler for overnatning er med til at passe på vores sårbare natur.

Gæster, der kommer i autocampere, overnatter på særlige pladser med særlige faciliteter for netop dem.

Forslag til partnere:

Biosfæreambassadører, brændeleverandør, campingpladser, Camønoen, GeoCenter Møns Klint, Møn Biosfære, Naturstyrelsen, private lodsejere, Stege, Østmøn og Vestmøn Lokalforum, VISM, Vordingborg Kommune Center for Vej, Natur og Miljø samt de turismeansvarlige.

Økonomi:

Økonomien afklares med aktører og partnere, når indsatserne er udvalgt mere konkrete.

Lavthængende frugter:

Private overnatningssteder registreres på digitale, tilgængelige kort.

Der formuleres en standard for shelter/overnatningspladser til både private og offentlige ejere.

Indsatsforslag 9

Partnerskaber for bæredygtig (eldreven) transport på Møn

Mens der på Møn er overskuelige afstande for personer på elcykel, bliver den begrænsede infrastruktur let overbelastet af biler i højsæsonen. Der er derfor incitament for at understøtte elcyklen som transportform og for at skabe en god fortælling om dette. Løsningen skal være bæredygtig og derfor blive til i et partnerskab mellem eksisterende cykelaktører og erhverv, der kan se fordel af dette.

Forslag til indsatser:

- 1) **Partnerskab om udlejning af elcykler.** Målsætningen er at finde en god løsning på udbredelsen og formidlingen af udlejning af elcykler Møn.
- 2) **Driv en udvikling mod og promover en formidling af eldreven transport:**
 - a) Etabler en stor betalingsparkeringsplads ved Møn-broen, hvorfra der kører el-busser.
 - b) Stil bilen centralt og tag bussen eller elcyklen til turistattraktioner.
 - c) QR-koder med skilte/ piktogrammer med link til gode råd om grøn transport.
 - d) Markerede parkeringsbåse og parkeringspladser med forhåndsbooking.
- 3) **Bedre infrastruktur og cykelforhold:**
 - a) Udlægge flere cykelstier og 'Vi deler vejen'.
 - b) Sænk hastigheden.
 - c) Ensrettet trafik i højsæson.

Effekt:

Gæsterne kender til og anvender tilbuddet om at transportere sig rundt på øen på elcykel (og elbus) og benytter sig i stigende grad af det.

Forslag til partnere:

Andel, Bro-bike, GeoCenter Møns Klint, Havneråd, Hårbøllehavn, Klintholm Havn, Møn Biosfære, Point S., Vordingborg Kommune Center for Plan, Byg og Intern service, Wattenfal.

Økonomi:

Økonomien afklares med aktører og partnere, når indsatserne er udvalgt og mere konkrete.

Indsatsforslag 10

Toiletforhold

Toiletforhold er en udfordring, der ligger mange på sinde, og der er en tilbagevendende diskussion om, hvorvidt det er et adfærds- eller et kapacitetsproblem. Diskussionen appellerer til forskelligartede løsninger, der adresserer begge holdninger.

Forslag til indsats:

- 1) **Sporløs Færd Kit** udvikles, sælges og kommunikeres. Det skal bestå af affaldspose, toiletpapir, drikkeflaske, skovl og et badge.
- 2) **Samarbejde med kirkerne** for at få adgang til kirkernes toilet- og vandfaciliteter.
- 3) **Tilskud til at privatpersoner kan udlåne private toiletforhold til offentlig brug.**
- 4) **Pulje til muldtoiletter.** Privatpersoner/ lodsejere skal kunne søge en pulje, der giver tilskud til etableringen af muldtoiletter på egen jord, som naturgæster må benytte.
- 5) **Et kort** (fysisk og digitalt) med overblik over centrale affaldopsamlingsstationer, offentlige toiletter, private toiletmuligheder og overnatningsmuligheder på Møn samt en opfordring til at behandle det man låner ordentligt (Se indsats 1, 5 og 6).

Effekt:

Slut med affald og efterladenskaber i naturen.

Forslag til partnere:

Camønoen, GeoCenter Møn, Møn Biosfære, Naturstyrelsen, private lodsejere, Vordingborg Kommunes Center for Vej, Natur og Miljø samt Plan, Byg og Intern service, VISM.

Økonomi:

Økonomien afklares med aktører og partnere, når indsatserne er udvalgt og mere konkrete.